

Gada ienākuma deklarācija - vai tiešām loterija? (1)

1/12/25

Vecākā konsultante nodokļu konsultāciju
nodaļā, PwC Latvija
Madara Hmeļevska

Publiskajā telpā nodokļu tēmas tiek plaši apspriestas periodā no februāra beigām līdz marta vidum – tikmēr Valsts ieņēmumu dienests (VID) mēģina stiprināt savu pozīciju IT sistēmās, nākot klajā ar gaidītāju rindām, lai nodrošinātu elektroniskās deklarēšanas sistēmas funkcionalitāti pirmajā deklarācijas iesniegšanas dienā. Daļa sabiedrības jau februāra beigās veic laika atskaiti līdz "loterijai", savukārt citi par to nesatraucas vispār un deklarāciju iesniegt nesteidz. Vai tiešām gada ienākumu deklarāciju (GID) iesniegšanas rezultāts ir saistīts ar personas veiksmi vai zvaigžņu stāvokli?

Uzreiz jāatzīmē, ka GID iesniegšanas rezultātā gūtā iedzīvotāju ienākuma nodokļa (IIN) pārmaksai vai piemaksai nav nekāda sakara ar veiksmes faktoru, bet gan tā ir izskaidrojama ar piemēroto IIN likmi uz ikmēneša bāzes un vairākiem attaisnoto izdevumu veidiem, kas tiešā veidā ietekmē pārrēķinu gada beigās. Turpmāk analizēsīm katru no pozīcijām, kas visbiežāk praksē ietekmē aprēķinātā maksājamā IIN apmēru, kas tiek salīdzināts ar uz ikmēneša bāzes samaksāto nodokli, radot piemaksu vai pārmaksu, kā arī atgādināsim par nozīmīgiem GID sagatavošanas un iesniegšanas aspektiem, ko ņemt vērā.

Deklarācijas iesniegšana

GID brīvprātīga iesniegšana ir iespējama laika periodā no 1. marta turpmākos 3 gadus, tāpēc, ja vēlaties atgūt pārmaksāto IIN no attaisnotajiem izdevumiem, nav steigas deklarāciju iesniegt jau pirmajās marta dienās.

Savukārt, ja deklarācija sniedzama obligāti, iesniegšanas periods ir atkarīgs no dažādiem kritērijiem, t.i.,

- saimnieciskās darbības veicējiem; personām, kas saņēmušas neapliekamus ienākumus, kuru apmērs pārsniedz EUR 10,000; ārvalstu ienākuma (izņemot Eiropas Savienības (ES) vai Eiropas Ekonomikas zonas (EEZ) uzņēmuma izmaksātu darba algu) saņēmējiem; personām, kas saņēmušas ienākumus, kam nodoklis nav piemērots izmaksas vietā - GID ir iesniedzama obligāti laika periodā no 1. marta līdz 1. jūnijam, kas seko taksācijas gadam;
- solidaritātes nodokļa maksātājiem jeb personām, kuru ienākums pārsniedz EUR 78,100 2024. gadā deklarācija jāsniedz periodā no 1. aprīļa līdz 1. jūlijam.

Deklarācijas aizpildīšana

GID Latvijas nodokļu rezidentiem ir jānorāda savi vispasaules ienākumi, izņemot ienākumus no kapitāla pieauguma, kuriem paredzēta specifiska deklarācija (tās iesniegšanas pienākums vērtējams ik ceturksni). Citādi - jāatceras, ka GID nesāk pildīt ar D lapu, bet gan tās pielikumiem, t.i., D1, D1.1, D2, D3, D4, atkarībā no personas gūtajiem ienākumiem katru pielikumu pārskatot un papildinot ar informāciju pēc nepieciešamības. Apkopotā veidā ievadītā informācija atspoguļosies D lapā, kur redzēsiet arī aprēķināto nodokli samaksai vai nodokļa pārmaksu.

Dažādi objekti, kas samazina ar IIN apliekamo ienākumu vai maksājamo IIN

Diferencētais neapliekamais minimums (DNM)

Pēc būtības par DNM sauc summu, kas ir atbrīvota no nodokļu piemērošanas, un tieši DNM ir visbiežākais iemesls, kāpēc GID iesniedzot, nodokļu maksātājiem var rasties nodokļa piemaksa vai arī nodokļa pārmaksā. Tas ir saistīts ar DNM dabu - pieaugot ienākumu līmenim, piemērojams DNM samazinās. Atbilstoši, 2024. gadā DNM apmērs bija noteikts EUR 6,000 EUR (500 EUR mēnesī), kamēr pensionāriem tas bija fiksēts EUR 6,000 gadā. DNM tika piemērots, ja personas ienākumi mēneša griezumā nepārsniedz EUR 1,800 (EUR 21,600 gadā).

Ja personai 2024. gada ietvaros bija mainīgs ienākumu līmenis, tam palielinoties, piemērojams DNM proporcionāli samazinās, bet sasniedzot ienākumu līmeni EUR 21,600 gadā - tas nav piemērojams vispār.

Ir būtiski, ka DNM aprēķinu VID veic 2 reizes gadā un tas ir atkarīgs no retrospektīvajā periodā gūtajiem ienākumiem - pēdējo sešu mēnešu laikā līdz DNM aprēķina brīdim. Šī iemesla dēļ, ņemot vērā to, ka ienākumi mēdz arī mainīties, piemērojams DNM ne vienmēr ir precīzs, tāpēc gada griezumā, iesniedzot GID, personai var rasties IIN piemaksa.

Plašas diskusijas par IIN pārrēķinu no DNM piemērošanas perspektīvas daļai sabiedrības ir palīdzējušas izdarīt izvēli nepiemērot DNM uz mēneša bāzes, veicot speciālu atzīmi EDS algas nodokļu grāmatiņā. Tā rezultātā personas, kuras gada griezumā nesaņēma vairāk par EUR 21,600, iesniedzot savu GID, var atgūt pārmaksāto IIN (proti, piemērojot precīzo DNM summu, kas ir atkarīga no kopējiem ienākumiem).

Izmaiņas 2025. gadā

Jānorāda arī, ka pēdējās izmaiņas likumā *Par iedzīvotāju ienākuma nodokli* (IIN likums) no 2025. gada faktiski likvidē DNM konceptu, un tā vietā ir noteikts fiksēts neapliekamais minimums **visiem nodokļu maksātājiem neatkarīgi no ienākumu apmēra – EUR 510 apmērā, savukārt pensionāriem tas ir EUR 1,000.** Attiecīgi, nākamajā GID iesniegšanas reizē, proti, 2026. gadā iesniedzot GID par 2025. gadu, sagaidāms, ka neapliekamā ienākuma piemērošana neradīs loterijas elementu, jo tas vairs nebūs piesaistīts ienākuma apmēram, bet ir fiksēts un piemērojams visiem nodokļu maksātājiem.

NB! Atceramies, ka, lai neapliekamais minimums tiktu piemērots jūsu algotā darba ienākumiem, jūsu darba devējam caur EDS ir jābūt iesniegtai jūsu algas nodokļa grāmatiņai. Ja tā nav iesniegta, neapliekamo minimumu varēs piemērot, iesniedzot GID un attiecīgi atgriezt pārmaksāto nodokli.

(turpinājums sekos)